

# กลยุทธ์การส่งเสริมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษา “ลีนจีแม่ใจพะเยา”

## Extension Strategies for Geographical Indication Production of “Mae Jai Phayao Lychee”

นริสรา กาวิวังศ์ วาสนา พิทักษ์พล\* วิพรพรรณ เนื่องเม็ก และ มนัส ทิตยัวรรณ

Narissara Kawiwong Wasna Pithakpol\* Wipornpan Nuangmek and Manas Titayavan

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000  
Program in Agricultural Science, School of Agriculture and Natural Resources, University of Phayao,  
Phayao 56000

\* Corresponding author: pi.wasna24@gmail.com

(Received: 21 November 2022; Revised: 19 December 2022; Accepted: 9 January 2023)

### Abstract

The main objective of this research was to study the extension strategies for geographical indication (GI) production of “Mae Jai Phayao Lychee”. The research was conducted during 2021-2022 using a mixed-method design. The quantitative research was conducted using an interview schedule with 155 lychee growers that were obtained by Taro Yamane’s formula, with the error value of 0.05 and simple random sampling method by drawing lots proportionally. Focus group that was conducted with 15 key persons obtained by purposive sampling. The obtained data were analyzed by using both descriptive statistics consisting of frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics is Paired Sample T-Test. As well as, the SWOT analysis and TOW Matrix method were applied to create the extension strategies for GI Production of “Mae Jai Phayao Lychee”. The results revealed that 1) 50.3% of lychee growers had never heard or received information about GI, 44% had heard or received information about GI from training/government, and 66.5% had never been trained in lychee production management. 2) After attending the training or joining the education forum, it was found that the lychee grower had GI knowledge at a higher level ( $\bar{x}=13.69$ ) than before

participating ( $\bar{x}=9.97$ ) and had statistically significant differences ( $p<0.05$ ). 3) Sixteen lychee growers have passed the lychee yield quality assessment in accordance with the requirements of the GI “Mae Jai Phayao Lychee”. For the result from SWOT analysis and TOWS matrix in qualitative research in order to obtain strategies to promote the production of GI products “Mae Jai Phayao Lychees” production was concluded to 4 strategies e.g. Attacking strategy (SO strategy) for developing and creating a distinctive point for GI products “Lychee Mae Jai Phayao” ., Preventive strategy (ST Strategy) for promoting lychee growers to produce production factors for their own use., Solution strategy (WO strategy) for developing knowledge about the quality lychee production process according to the GI product standard “Lychee Mae Jai Phayao” for lychee growers and Reacting strategy (WT strategy) for studying consumer demand in order to know the market direction and trend of demand for GI products.

**Keywords:** Geographical indication (GI), lychee, Phayao

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาผลกระทบการส่งเสริมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษา “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” เก็บรวบรวมข้อมูล พ.ศ. 2564-2565 โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปลูกลิ้นจี่กลุ่มแปลงใหญ่ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จำนวน 155 ราย ซึ่งได้จากการ คำนวณด้วยใช้สูตร Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีจับฉลากตาม สัตส่วน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 15 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ T-test ตลอดจนการวิเคราะห์ SWOT และใช้วิธี TOW Matrix เพื่อ สร้างกลยุทธ์การส่งเสริมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษา “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ปลูกลิ้นจี่ ร้อยละ 50.3 ไม่เคยได้ยินหรือรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ร้อยละ 44.5 มีการได้ยินหรือรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จากการอบรม/ หน่วยงานราชการ และร้อยละ 66.5 ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการผลิตผลสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจ พะเยา” 2) ผู้ปลูกลิ้นจี่ มีระดับความรู้ หลังการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพ มาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ( $\bar{x}=13.69$ ) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วม ( $\bar{x}=9.97$ ) อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ทางสถิติ ( $p<0.05$ ) 3) ผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการฝึกอบรมฯ จำนวน 16 ราย ผ่านการประเมินคุณภาพผลผลิต ลิ้นจี่ตามข้อกำหนดสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหากกลยุทธ์ในการส่งเสริม การผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis และใช้ TOWS Matrix สรุปได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก คือ พัฒนาและสร้างจุดเด่นให้สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” กลยุทธ์

เชิงป้องกัน คือ ส่งเสริมผู้ปลูกสินค้ารวมกลุ่มผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ผู้ปลูกสินค้าที่มีความรู้ในกระบวนการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” และกลยุทธ์เชิงรับ คือ การศึกษาความต้องการผู้บริโภคเพื่อให้ทราบทิศทางของตลาดและแนวโน้มความต้องการสินค้า GI

**คำสำคัญ:** สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ลิ้นจี่ พะเยา

## คำนำ

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้านั้นเกิดจากความสัมพันธ์กับแหล่งผลิต คือ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ที่มีผลต่อคุณภาพของผลผลิต และลักษณะพิเศษของสินค้า (กลุ่มสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2547) โดยคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะของสินค้ามีความแตกต่างจากสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตจากที่อื่น มีการกำหนดคุณภาพและมีกระบวนการควบคุมตรวจสอบชัดเจน (พรพินันท์, 2559) ทั้งนี้ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมการขึ้นทะเบียน การคุ้มครองและการตลาดสินค้า GI ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากสินค้า GI ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชุมชนที่มีรากฐานจากการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป หัตถกรรมและอุตสาหกรรมของชุมชน โดยที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้เปรียบเสมือนเป็นตราของชุมชน ที่บ่งบอกถึงคุณภาพและแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นในด้านคุณภาพ กระบวนการผลิตและแหล่งที่มา รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้เล็งเห็นความสำคัญ และสร้างความนิยมในการบริโภคสินค้า GI กันมากขึ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ผลิตหรือ

ผู้ประกอบการ ตระหนักถึงความสำคัญ และเร่งขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์ GI อันประโยชน์ต่อการรักษาเอกลักษณ์ พัฒนาและคงไว้ซึ่งคุณภาพรวมทั้งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า (Vitoria et al., 2022) ปัจจุบันประเทศไทยมีสินค้าที่ได้รับอนุมัติขึ้นทะเบียน GI สะสมรวมทั้งสิ้น 171 รายการ จาก 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยพบว่า ภาคเหนือมีสินค้าที่ขึ้นทะเบียน GI มากที่สุด รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก ตามลำดับ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2565) โดยจังหวัดพะเยา มีสินค้าที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จำนวน 3 รายการ ได้แก่ ข้าวก่ำล้านนา ข้าวหอมมะลิพะเยา และลิ้นจี่แม่ใจพะเยา

ลิ้นจี่ที่ผลิตจากอำเภอแม่ใจถือเป็นไม้ผลที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดพะเยาด้วยสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตและคุณภาพของผลผลิต อำเภอแม่ใจมีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดพะเยา เป็นต้นกำเนิดลำน้ำหลายสายที่ไหลรวมกันลงไปสู่กว๊านพะเยา สภาพดินอุดมไปด้วยแร่ธาตุจากธรรมชาติและมีปริมาณธาตุโพแทสเซียมสูง สภาพภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดูกาลอย่างชัดเจน คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และ ฤดูหนาว โดยมีอุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดเฉลี่ย 35.72 และ 16.94 องศาเซลเซียสตามลำดับ ส่งผลให้อำเภอแม่ใจมีความเหมาะสม

เป็นแหล่งปลูกลิ้นจี่ที่มีลักษณะเด่นแตกต่างจาก ลิ้นจี่จากแหล่งอื่น ได้แก่ ลูกใหญ่ สีผิวสวยตาม ชนิดพันธุ์ รสชาติหวาน กรอบ เนื้อแห้ง ไม่แฉะน้ำ มีกลิ่นหอม (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2562) โดย ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดพะเยาได้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” และ ในปี พ.ศ. 2562 กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ประกาศ รับรองการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2562) ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีของผู้ปลูกลิ้นจี่อำเภอแม่ใจ ที่สามารถนำตราสัญลักษณ์ GI ไทย ไปใช้เป็น เครื่องมือทางการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้ ดังเช่น สินค้า GI ชนิดอื่น ๆ ที่สร้างชื่อเสียงและ มูลค่าให้กับชุมชน เช่น ส้มโอนครชัยศรี โดยเมื่อ ติดตราสัญลักษณ์ GI สามารถเพิ่มมูลค่าจากลูกละ 100 บาท เป็น 150 บาท หรือมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ร้อยละ 50 หรือลิ้นจี่นครพนม ที่ติดตราสัญลักษณ์ GI เพิ่มมูลค่าจากกิโลกรัมละ 100 บาท เป็น 250 บาท หรือมีมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 150 (กรมทรัพย์สินทาง ปัญญา, 2560)

สำหรับการผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จากข้อมูลของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดพะเยา หลังจากปี พ.ศ. 2562 ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ ประกาศรับรองการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ต่อมาในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นปีแรกของการขอใช้ตราสัญลักษณ์สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” พบว่ามีผู้ปลูกลิ้นจี่เพียง 1 ราย เท่านั้น (ร้อยละ 0.06 ของผู้ปลูกลิ้นจี่ทั้งหมด ในอำเภอแม่ใจ) ที่ได้รับอนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์ GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ปลูกลิ้นจี่ในพื้นที่ ได้ข้อมูลว่า ผู้ปลูกลิ้นจี่ส่วนมากไม่เข้าใจในระบบ การควบคุมคุณภาพเพื่อให้ผ่านการรับรองมาตรฐาน

สินค้า GI รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และ การสร้างองค์ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พาณิชย์จังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ จึงทำให้ ผู้ปลูกลิ้นจี่ไม่ได้ให้ความสำคัญและคุณค่ารวมทั้ง การใช้ประโยชน์ตราสัญลักษณ์ GI จากปัญหา ดังกล่าวจึงมีแนวคิดเพื่อหากกลยุทธ์การส่งเสริม การผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและ การรับรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” 2) ศึกษาระดับความรู้ของผู้ปลูกลิ้นจี่ ก่อน-หลัง การเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุม คุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” 3) การประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ของผู้ปลูกลิ้นจี่ ที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุม คุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” 4) หาแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่ แม่ใจพะเยา” เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็น ข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์ประกอบการวางแผน และกำหนดนโยบายในการสนับสนุน ส่งเสริม และ พัฒนาผลิตผล ลิ้นจี่ของอำเภอแม่ใจ สู่การรับรอง มาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มให้สินค้า สามารถยกระดับสินค้าเกษตร ในท้องถิ่นสู่ระดับสากล และสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่เกษตรกรและชุมชนอย่างแท้จริง

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method design) ระหว่างการวิจัยเชิง ปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวม ข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ. 2564 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 โดยมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

## การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ปลูก ลิ้นจี่กลุ่มแปลงใหญ่ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จำนวน 255 คน (สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ใจ, 2564) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของ (Yamane, 1967) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 155 คน จากนั้นคำนวณหาสัดส่วนจำนวน ผู้ปลูกลิ้นจี่กลุ่มแปลงใหญ่แต่ละกลุ่ม โดยเทียบ บัญญัติไตรยางศ์ แล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่างรายชื่อ โดยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน การวิจัยเชิง ปริมาณ แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม โดยมีเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

**กิจกรรมที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และข้อมูลการรับรู้ เกี่ยวกับมาตรฐาน GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา”** ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้างเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลและ ข้อมูลพื้นฐานการรับรู้ของผู้ปลูกลิ้นจี่ เกี่ยวกับ มาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” วิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

**กิจกรรมที่ 2 การศึกษาระดับความรู้ของ ผู้ปลูกลิ้นจี่ ก่อน-หลัง การเข้าร่วมฝึกอบรม เกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา”** ซึ่งวิทยากรที่ให้ความรู้ในการฝึกอบรม ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากพาณิชย์ จังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตร อำเภอ และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยพะเยา โดย ในหัวข้อการฝึกอบรมประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐาน การขึ้นทะเบียน และคุณลักษณะของสินค้า GI 2) แนวทาง กระบวนการ ขั้นตอนการขอใช้ตรา สัญลักษณ์ GI 3) การเตรียมความพร้อม เพื่อขอ

อนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์ GI สินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจ พะเยา” ในการศึกษาาระดับความรู้ของผู้ปลูกลิ้นจี่ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับ ความรู้ ในเรื่องมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จำนวน 15 ข้อ (แบบสัมภาษณ์ใช้ชุดเดียวกันทั้งก่อน และหลัง การเข้าร่วมเวทีฝึกอบรม เพื่อเปรียบเทียบ ระดับความรู้) แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบ จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ท่าน (ค่า IOC= 0.91) โดยกำหนดข้อคำถามในลักษณะเลือกตอบ ถูก-ผิด และกำหนดการให้คะแนน 0 คะแนน เท่ากับ ตอบผิด และ 1 คะแนน เท่ากับ ตอบถูก หลังจากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนมาแบ่งเป็น 5 ระดับ เพื่อแปลผลระดับความรู้ความเข้าใจ ดังนี้

- คะแนนระหว่าง 0 – 3 คะแนน หมายถึง มีความรู้ระดับน้อยที่สุด
- คะแนนระหว่าง 4 – 6 คะแนน หมายถึง มีความรู้ระดับน้อย
- คะแนนระหว่าง 7 – 9 คะแนน หมายถึง มีความรู้ระดับปานกลาง
- คะแนนระหว่าง 10 – 12 คะแนน หมายถึง มีความรู้ระดับมาก
- คะแนนระหว่าง 13 – 15 คะแนน หมายถึง มีความรู้ระดับมากที่สุด

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ (ranking) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่า T-test เพื่อ เปรียบเทียบระดับความรู้ของผู้ปลูกลิ้นจี่ ก่อนและ หลังการเข้าร่วมฝึกอบรม

**กิจกรรมที่ 3 การประเมินคุณภาพผลผลิต ลิ้นจี่ของผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เข้าร่วมฝึกอบรมฯ ตาม มาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา”** โดยผู้ปลูก ลิ้นจี่ที่ผ่านการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบ

การควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลันจีแม่ใจพะเยา” จำนวน 155 ราย มีผู้ปลูกลันจีที่สมัครใจเข้ารับการประเมินคุณภาพผลผลิตลันจี จำนวน 57 ราย สำหรับขั้นตอนการประเมินคุณภาพทำโดยการสุ่มเก็บตัวอย่างลันจีจำนวน 2 กิโลกรัมต่อราย จากนั้นนำมาวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ขนาดผลลันจีโดยใช้เครื่อง Digital vernier caliper และน้ำหนักผลลันจี โดยใช้เครื่อง Balance meter วิเคราะห์ลักษณะทางเคมีของลันจี ได้แก่ ค่าความหวาน โดยใช้เครื่อง Digital refractometer แล้วนำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ย ตามข้อกำหนดคุณลักษณะสินค้าของทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ลันจีแม่ใจพะเยา” ได้แก่ 1) ลักษณะทางกายภาพ: ขนาดผลใหญ่ 3.40 - 3.85 เซนติเมตร และ น้ำหนักผลอยู่ในช่วง 25 - 35 กรัมต่อผล 2) ลักษณะทางเคมี: ค่าความหวาน 16 - 17 องศาบริกซ์ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2563) เป็นเกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้ขั้นตอนการประเมินคุณภาพผลผลิตลันจีร่วมกับคณะทำงานพิจารณาคำขอตรวจสอบคุณภาพและแหล่งที่มาของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ลันจีแม่ใจพะเยา” เพื่อให้กระบวนการประเมินคุณภาพผลผลิตเป็นไปตามมาตรฐานของ ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ลันจีแม่ใจพะเยา”

### การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นคณะกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ลันจี อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จำนวน 30 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง จำนวน 9 คน ประชาชนเกษตรกรด้านการผลิตลันจีคุณภาพ ประชากรจำนวน 6 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง จำนวน 2 คน นักวิชาการสาขาเกษตรศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์

และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา ประชากรจำนวน 8 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบงานไม้ผล ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ประชากรจำนวน 2 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง จำนวน 2 คน รวมขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 15 คน ใช้วิธีการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค จากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ในการผลิตลันจีคุณภาพ เพื่อขอการรับรองมาตรฐาน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการกำหนดกลยุทธ์ (TOWS matrix) ในการหาแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ลันจีแม่ใจพะเยา” มีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยการถอดข้อความตามประเด็น

### ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ 3 กิจกรรม ได้ผลดังนี้

**กิจกรรมที่ 1** จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ปลูกลันจีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 155 ราย พบว่า ผู้ปลูกลันจีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 78.7) มีอายุเฉลี่ย 60.59 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 65.2) และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก (ร้อยละ 96.1) มีประสบการณ์ในการปลูกลันจีเฉลี่ย 28.41 ปี มีพื้นที่ปลูกลันจีเฉลี่ย 6.55 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง (ร้อยละ 96.8) ในปี พ.ศ. 2564 ผู้ปลูกลันจีมีรายได้จากการผลิตลันจี เฉลี่ย 32,683.87 บาท/ปี ใช้น้ำในการผลิตลันจีจากอ่างเก็บน้ำ (ร้อยละ 44.5) และมีลักษณะพื้นที่เพาะปลูกลันจีเป็นที่ราบ (ร้อยละ 44.5) ส่วนการ

ศึกษาข้อมูลการรับรู้ เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” พบว่า ผู้ปลูกลิ้นจี่เกินครึ่งไม่เคยได้ยินหรือรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า GI (ร้อยละ 50.3) โดยผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เคยได้ยินหรือรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า GI มาจากการอบรม/ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ (ร้อยละ 44.5) และมีผู้ปลูกลิ้นจี่ส่วนใหญ่ที่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับ มาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” (ร้อยละ 66.5) (Table 1) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ปลูกลิ้นจี่มากกว่าครึ่งไม่มีการรับรู้ในด้านมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” เนื่องจากเรื่องสินค้า GI ยังคงเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้ปลูกลิ้นจี่ ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐมีการเข้าไปส่งเสริมเฉพาะผู้ปลูกลิ้นจี่ที่มีศักยภาพพร้อมสำหรับการผลิตสินค้า GI ในประเด็นนี้ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านสินค้า GI ควรมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น

สำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่ ได้ทราบถึงข้อมูลของสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่ได้เกิดการรับรู้ โดยการได้ยิน ได้เห็น ถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสินค้า GI เป็นเหมือนจุดเริ่มต้นทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่ ได้รู้จักถึงการมีอยู่ และเกิดความสนใจต่อข้อมูลพื้นฐาน อาทิเช่น การขึ้นทะเบียน GI คุณลักษณะของสินค้า GI และประโยชน์จากการติดตราสัญลักษณ์ GI สอดคล้องกับ กัญญา (2552) อธิบายว่า ความสำคัญของการรับรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้มีผลต่อการรับรู้ครั้งใหม่ โดยการสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น จัดเวทีสร้างการรับรู้ การจัดงานประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เป็นการกระตุ้นให้ผู้ปลูกลิ้นจี่ เกิดแนวคิดในการผลิตลิ้นจี่ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” หรือการขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สินค้า GI ต่อไป

**Table 1** Perceptions of the Geographical Indications (GI) ‘Mae Jai Phayao Lychee’ of 155 lychee growers

Data about GI ‘Mae Jai Phayao Lychee’	No. of lychee growers (person)	%
<b>1. Listening or learning about GI information</b>		
Never	78	50.3
Ever	77	49.7
<b>2. Hearing or receiving about GI information</b>		
Radio	10	6.5
Television	6	3.9
Newspapers/pamphlets/Brochure	1	0.6
Training/ Information from government	69	44.5
Internet	1	0.6
Others (Leader)	1	0.6
<b>3. Training about GI standard</b>		
Never	103	66.5
Ever	52	33.5

**กิจกรรมที่ 2** จากการศึกษาระดับความรู้ของผู้ปลูกลิ้นจี่ ก่อน-หลัง การเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” พบว่า ก่อนการเข้าร่วมฝึกอบรมฯ ผู้ปลูกลิ้นจี่มีระดับความรู้ อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 56.8) รองลงมา คือ มีระดับความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 34.2) มีระดับความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 5.8) และมีความรู้ อยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 3.2) โดยมีจำนวนข้อที่ผู้ปลูกลิ้นจี่ตอบถูกต่ำสุด 6 ข้อ สูงสุด 14 ข้อ และภายหลังการ

เข้าร่วมฝึกอบรมผู้ปลูกลิ้นจี่ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 89) รองลงมา คือ มีความรู้ อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 10.3) และมีความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 0.7) โดยมีจำนวนข้อที่ผู้ปลูกลิ้นจี่ตอบถูกต่ำสุด 9 ข้อ สูงสุด 15 ข้อ โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ของผู้ปลูกลิ้นจี่ มีค่าเท่ากับ 9.97 และ 13.69 คะแนน ตามลำดับ (Table 2)

**Table 2** Level of knowledge about GI standard of 155 lychee growers before and after attending the training or joining the education forum

Level	Pre-test			Post-test		
	Correct	%	Rating	Correct	%	Rating
1-3 score (very low)	-	-	-	-	-	-
4-6 score (low)	5	3.2	4	-	-	-
7-9 score (moderate)	53	34.2	2	1	0.7	3
10-12 score (more)	88	56.8	1	16	10.3	2
13-15 score (most)	9	5.8	3	138	89	1
Pre-testMin = 6 score	Max = 14 score		Mean = 9.97 score			
Post-testMin = 9 score	Max = 15 score		Mean = 13.69 score			

จากการเปรียบเทียบ ระดับความรู้ก่อนและ หลังการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ของผู้ปลูกลิ้นจี่ (Table 3) พบว่า ระดับความรู้ หลังการเข้าร่วมฝึกอบรมฯ ( $\bar{x}$ =13.69) สูงกว่าระดับความรู้ก่อนการเข้าร่วมฝึกอบรมฯ ( $\bar{x}$ =9.97) อย่าง มีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ( $P<0.05$ ) ซึ่ให้เห็นว่าการฝึกอบรมมีผลทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่มีความรู้เพิ่มขึ้น

โดยในการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ผู้ปลูกลิ้นจี่ได้ความรู้จากวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า GI ได้เห็นภาพจากการชมวีดิทัศน์ของผู้ปลูกลิ้นจี่ที่มีประสบการณ์ในการขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์ GI มีการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินค้า GI ในมิติต่าง ๆ ทั้งการผลิตลิ้นจี่คุณภาพตามมาตรฐาน GI ข้อกำหนดของสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจ



พะเยา” และประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ตราสัญลักษณ์ GI ทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ได้รับความรู้และเกิดความสนใจต่อข้อมูล มีการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้ปลูกลิ้นจี่กับวิทยากร ซึ่งตัวเลขเชิงสถิติเหล่านี้ถือเป็นดัชนีถึงความสำเร็จในการฝึกอบรมสอดคล้องกับ ธิติภรณ์ (2561) ที่อธิบายว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคคล เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้

หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมยังได้เปิดโอกาสให้ผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการฝึกอบรมและสนใจ ร่วมสมัครขอรับการประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ เพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์ GI รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่เพื่อติดตาม ให้คำแนะนำในกระบวนการควบคุมคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ และขั้นตอนในการสุ่มผลผลิตเพื่อนำมาประเมินคุณภาพตามข้อกำหนดของสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” อีกด้วย

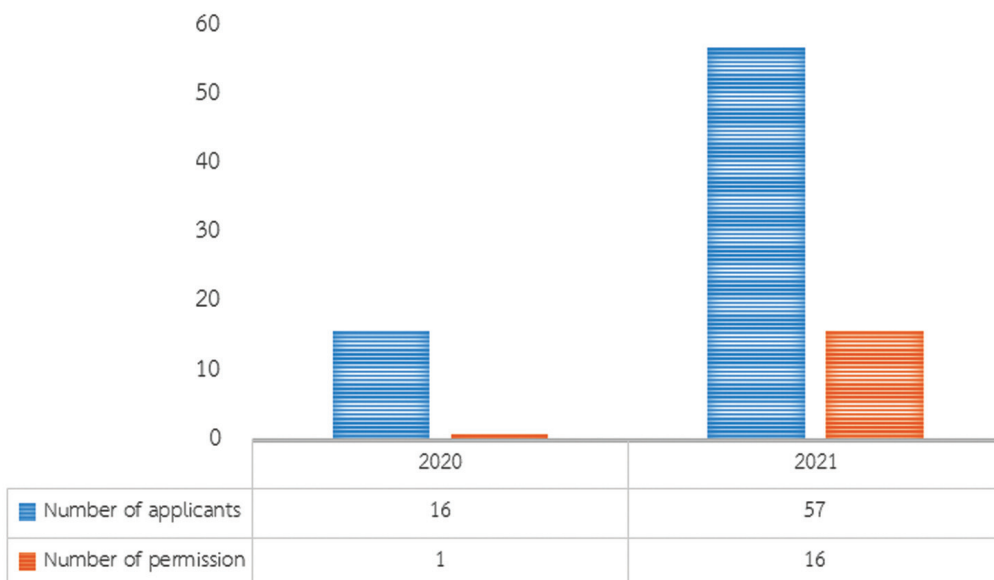
**Table 3** Comparison of knowledge levels about GI standard of lychee growers before and after attending the training or joining the education forum

Items	Pre-test		Post-test		P-value	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
Knowledge	9.97	1.72	13.69	1.07	-24.50	.000*

Remarks: \* = significantly different at  $p < 0.05$

**กิจกรรมที่ 3** การประเมินคุณภาพลิ้นจี่ของผู้ปลูกลิ้นจี่กลุ่มตัวอย่าง (ผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เข้าร่วมการฝึกอบรม) มีผู้ปลูกลิ้นจี่ที่สมัครใจเข้ารับการประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่เพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์ สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จำนวน 57 ราย โดยนำผลลิ้นจี่มาทำการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางเคมี ตามข้อกำหนดของทะเบียนสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” พบว่า มีผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการประเมินคุณภาพลิ้นจี่ตามข้อกำหนดของทะเบียน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จำนวน

16 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.07 ของจำนวนผู้ปลูกลิ้นจี่ที่สมัครประเมินคุณภาพ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับ ปี พ.ศ. 2563 จะเห็นได้ว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ยื่นขอประเมินคุณภาพ สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จำนวน 16 ราย และผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการประเมินคุณภาพ สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จำนวน 1 ราย (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพะเยา, 2563) คิดเป็นร้อยละ 6.25 ของจำนวนผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ยื่นขอประเมินคุณภาพ สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” (Figure 3)



**Figure 1** Number of applicants and permission to use the Lychee Mae Jai Phayao' GI standard during 2020-2021

จากจำนวนสัดส่วนของผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เพิ่มขึ้น ทั้งผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เข้าร่วมการประเมินคุณภาพผลผลิต ลิ้นจี่ เพื่อขอใช้ตราสัญลักษณ์ GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” และในส่วนของผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการประเมินจนได้รับ อนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์ GI นั้น เกิดจากการที่ผู้ปลูก ลิ้นจี่ได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอน และ ข้อกำหนดในการตรวจประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ ตามทะเบียนสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” จากการ ฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” รวมทั้งลงพื้นที่เพื่อ ติดตามให้คำแนะนำในกระบวนการควบคุมคุณภาพ ผลผลิตลิ้นจี่ และขั้นตอนการประเมินคุณภาพ ผลผลิตลิ้นจี่เพื่อขอใช้ตรา GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่ได้มีการเตรียมความพร้อมในการ ดูแลรักษาคุณภาพของผลผลิตลิ้นจี่ตามข้อกำหนด ของสินค้า GI ตลอดจนทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่สามารถ เข้าใจในกระบวนการตรวจประเมินคุณภาพผลผลิต

ลิ้นจี่และปฏิบัติตามข้อกำหนดของทะเบียนสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ได้ ซึ่งในส่วนของผู้ปลูกลิ้นจี่ ที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ แล้วแต่ยังไม่สมัครเข้าร่วม การประเมินผลผลิตลิ้นจี่ ส่วนหนึ่งผู้ปลูกลิ้นจี่แจ้งว่า กระบวนการและขั้นตอนการขอรับการประเมินนั้น ยุ่งยาก ทั้งผลตอบแทนที่จะได้รับการจำหน่าย สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ยังไม่มีความชัดเจน ว่าจะมีมากพอที่จะทำให้ผู้ปลูกลิ้นจี่แยกกับความ ยุ่งยากได้ และผู้ปลูกลิ้นจี่บางส่วนไม่มีการควบคุม ระบบการผลิตลิ้นจี่คุณภาพ จึงยังไม่มีความคิดที่จะ ขอประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ สำหรับในประเด็น ผลการประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ พบว่า ผู้ปลูกลิ้นจี่ ที่ไม่ผ่านการประเมินของมาตรฐานสินค้าลิ้นจี่ GI เนื่องจากมีค่าความหวานมากกว่า 17 องศาบริกซ์ ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าเกณฑ์มาตรฐานลิ้นจี่ GI อยู่ ในช่วง 16-17 องศาบริกซ์ หากมองถึงภาพรวม ของกระบวนการผลิตลิ้นจี่ของผู้ปลูกลิ้นจี่มีความ

คล้ายคลึงกัน และคุณภาพในด้านกายภาพก็ผ่านข้อกำหนด หากแต่เพียงค่าความหวานที่เกินจากข้อกำหนด โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 18 องศาบริกซ์ ซึ่งค่าความหวานที่เกินไปเพียง 1 องศาบริกซ์ไม่อาจบอกได้ว่า คุณภาพของผลผลิตลิ้นจี่แตกต่างจากลิ้นจี่ที่มีค่าความหวาน 16-17 องศาบริกซ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิทยา และคณะ (2550) ที่รายงานว่า ลิ้นจี่คุณภาพพิเศษของอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา มีความหวาน 16 องศาบริกซ์ ขึ้นไป และกรมวิชาการเกษตร (2564) ยังได้อธิบายไว้ว่า ลิ้นจี่พันธุ์สงฮวย ที่สุกแก่จะมีรสชาติหวานอมเปรี้ยว ค่าความหวานโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 19 องศาบริกซ์ ซึ่งข้อกำหนดค่าความหวานนี้ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของลิ้นจี่พันธุ์สงฮวย ในพื้นที่อำเภอแม่ใจและไม่ปิดโอกาสสำหรับผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผลิตลิ้นจี่

คุณภาพและต้องการขอใช้ตรา GI เช่น กำหนดค่าความหวานไม่ต่ำกว่า 16 องศาบริกซ์ คล้ายกับข้อกำหนดของสินค้า GI ลิ้นจี่นครพนม ที่กำหนดความหวานไม่ต่ำกว่า 18 องศาบริกซ์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2557)

### ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ได้วิเคราะห์การผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” โดยใช้ SWOT analysis เพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก และนำมาจัดลำดับความสำคัญ ผลปรากฏดังนี้

**Tabel 5** SWOT analysis for “Mae Jai Phayao Lychee” GI production

Strength	Weakness
S1 Mae Jai Phayao Lychee is unique.	W1 Lychee growers lack knowledge about the production process and procedures for applying to use the GI logo.
S2 Mae Jai Phayao Lychee is GI product of Phayao Province.	W2 Lychee grower lack of motivation for GI lychee production.
S3 Lychee growers have wisdom, knowledge and highly experienced about lychee production.	W3 The GI lychee yields are not enough to meet the demands of consumers.
S4 Lychee growers are grouped into large agricultural land plot.	W4 Lychee growers cannot set the prices of the GI lychee products.

**Tabel 5** SWOT analysis for “Mae Jai Phayao Lychee” GI production (Cont.)

Opportunity	Threat
O1 Mae Jai District has the geography and climate suitable to produce the premium lychee fruits (weather and soil).	T1 The process for applying for the GI is complex and restrictive.
O2 Mae Chai District is an important and main area for lychee production in Phayao Province.	T2 There are few inspectors to monitor the quality of GI lychee products and causing delays.
O3 Both public and private sectors have support and promote about knowledge for lychee cultivation.	T3 Natural factors that contribute the quality of lychee production such as inclement weather, drought, heavy rain, disease, pests and insect.
O4 Consumers are increasingly demanding to consume GI lychee products.	T4 Restriction of GI lychee product quality control “Mae Jai Phayao Lychee”, especially, the specified of sweetness value is 16-17 (°Brix).
O5 Technology enables lychee growers to directly sell to consumers.	T5 Market demand study for GI products is less.

จากการวิเคราะห์โดยใช้ SWOT analysis นำมาสู่การกำหนดกลยุทธ์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” แบ่งเป็นกลยุทธ์ 4 ด้าน ได้แก่

**กลยุทธ์เชิงรุก SO** (ใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส) ได้แก่ พัฒนาสินค้าทุกกระบวนการผลิตให้สินค้ามีคุณภาพ เพื่อสร้างคุณค่าของสินค้าให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค (S1 S2 S3 O3 O4) สร้างจุดเด่นของสินค้าผ่านคุณภาพสินค้าและเรื่องราวที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากลิ้นจี่ทั่วไป (S1 O1 O2 O3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ปลูกลิ้นจี่เพื่อยกระดับความเข้มแข็ง และสร้างอำนาจการต่อรองราคา (S4 O4)

**กลยุทธ์เชิงป้องกัน ST** (ใช้จุดแข็งรับมือกับอุปสรรค) ได้แก่ ส่งเสริมผู้ปลูกลิ้นจี่รวมกลุ่มผลิตปัจจัยการผลิตใช้เองในแปลง เช่น ปุ๋ยหมัก ฮอร์โมนกับดักแมลง เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าและลดต้นทุนในการผลิต (S4 T3) หน่วยงานที่รับผิดชอบสินค้า GI ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาแก้ไขข้อจำกัดของคุณลักษณะสินค้า GI เรื่องค่าความหวานให้มีความสอดคล้องกับ คุณลักษณะผลผลิตลิ้นจี่ในพื้นที่อำเภอแม่ใจ (S1 S2 T1 T4)

**กลยุทธ์เชิงแก้ไข WO** (ใช้โอกาสลดจุดอ่อน) ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด และสถาบันการศึกษา พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่

ผู้ปลูกลิ้นจี่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิต ลิ้นจี่ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” (W1 O3) ประชาสัมพันธ์สินค้า เน้นสร้างการรับรู้คุณสมบัติตราสัญลักษณ์ GI และรับรู้คุณค่าของลิ้นจี่แม่ใจพะเยา ให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่และผู้บริโภคเพื่อให้ผู้ปลูกลิ้นจี่เห็นความสำคัญของการขอใช้ตรา GI และเพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงคุณค่า คุณสมบัติ รสชาติของสินค้าที่แตกต่างจากลิ้นจี่ที่อื่น (W3 W4 O4 O5)

**กลยุทธ์เชิงรับ WT** (แก้ไขจุดอ่อนและเลี่ยงอุปสรรค) คือ ศึกษาข้อมูลด้านการตลาด และแนวโน้ม การศึกษาความต้องการตลาดของสินค้า GI มีน้อย จึงควรศึกษาความต้องการผู้บริโภคเพื่อให้ทราบทิศทางของตลาดและแนวโน้มความต้องการสินค้า (W3 T5)

### สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปลูกลิ้นจี่เกินครึ่งไม่เคยได้ยินหรือรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า GI โดยผู้ปลูกลิ้นจี่ที่เคยได้ยินหรือรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า GI มาจากการอบรม/ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ และผู้ปลูกลิ้นจี่ส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ซึ่งหลังจากผู้ปลูกลิ้นจี่เข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” พบว่า หลังการเข้าฝึกอบรมผู้ปลูกลิ้นจี่มีระดับความรู้ ( $\bar{x}=13.69$ ) สูงกว่าระดับความรู้ก่อนเข้าฝึกอบรม ( $\bar{x}=9.97$ ) และมีผู้ปลูกลิ้นจี่ที่ผ่านการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ผ่านการประเมินคุณภาพผลผลิตลิ้นจี่ตามข้อกำหนดสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา”

สามารถใช้ตราสัญลักษณ์ GI สินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ได้ จำนวน 16 ราย โดยเมื่อวิเคราะห์ SWOT analysis ของการผลิตสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” สามารถสรุปเป็น กลยุทธ์ในการส่งเสริมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษา “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ได้ 8 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) พัฒนาสินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ทุกกระบวนการผลิตให้สินค้ามีคุณภาพ 2) สร้างจุดเด่นของสินค้าผ่านคุณภาพสินค้าและเรื่องราวที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ปลูกลิ้นจี่เพื่อยกระดับความเข้มแข็ง และสร้างอำนาจการต่อรองราคา 4) พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตลิ้นจี่ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สินค้า GI “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” 5) ประชาสัมพันธ์ เน้นสร้างการรับรู้คุณสมบัติตราสัญลักษณ์ GI และรับรู้คุณค่าของสินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา” ให้แก่ผู้ปลูกลิ้นจี่และผู้บริโภค 6) กรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาแก้ไขข้อจำกัดของคุณลักษณะสินค้า GI เรื่องค่าความหวาน 7) ส่งเสริมผู้ปลูกลิ้นจี่รวมกลุ่มผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าและลดต้นทุนในการผลิต และ 8) ศึกษาความต้องการผู้บริโภคเพื่อให้ทราบทิศทางของตลาดและแนวโน้มความต้องการสินค้า

### กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา และสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ใจ คณะเกษตรศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา ตลอดจนถึงผู้ปลูกลิ้นจี่ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

## เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2557. สินค้าสิ่งบ่งชี้ทาง  
 ภูมิศาสตร์ ลิ้นจี่นครพนม. แหล่งข้อมูล  
[https://www.ipthailand.go.th/images/  
 781/56100101\\_no.pdf](https://www.ipthailand.go.th/images/781/56100101_no.pdf) (29 กันยายน  
 2565).

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2560. ทิศทางสินค้า  
 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ 2560. กระทรวงพาณิชย์,  
 นนทบุรี.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2562. การขึ้นทะเบียน  
 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา.  
 แหล่งข้อมูล [http://new.research.doae.  
 go.th/GI/uploads/documents.pdf](http://new.research.doae.go.th/GI/uploads/documents.pdf)  
 (20 มิถุนายน 2565).

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2565. สินค้า GI ในแต่ละ  
 ภูมิภาค. แหล่งข้อมูล [https://www.  
 ipthailand.go.th/th/gi\\_002.html](https://www.ipthailand.go.th/th/gi_002.html) (15  
 กันยายน 2565).

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. 2562.  
 สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย (GI THAILAND).  
 พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัท ออนป้า จำกัด, กรุงเทพฯ.

กรมวิชาการเกษตร. 2564. เทคโนโลยีการผลิตลิ้นจี่  
 คุณภาพในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. พิมพ์  
 ครั้งที่ 1. บริษัท อาร์ พี พี ออล จำกัด,  
 เชียงใหม่.

กันยา สุวรรณแสง. 2552. พฤติกรรมและสิ่งที่มี  
 อิทธิพลต่อพฤติกรรม. โอเดียนสโตร์,  
 กรุงเทพฯ.

กลุ่มสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรมทรัพย์สินทาง  
 ปัญญา. 2547. ความรู้เบื้องต้น สิ่งบ่งชี้ทาง  
 ภูมิศาสตร์. แหล่งข้อมูล [http://www.  
 ipthailand.go.th/th/faq/item.html](http://www.ipthailand.go.th/th/faq/item.html) (20  
 มิถุนายน 2565).

ธิดาภรณ์ ละม้ายศรี. 2561. การพัฒนาหลักสูตร  
 ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการ  
 ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ธุรการ โรงเรียน  
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม  
 ศึกษาบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชา นวัตกรรมการบริหารการศึกษา  
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.  
 พัทยา สรวมศิริ สมบัติ ศรีชูวงศ์ไสว บุรณพานิชพันธุ์  
 จิราพร ดยุดิวฒิกุล พรชัย เหลืองอากาพงษ์  
 อำพรพรณ พรมศิริ อัสนา อครพิศาล ชวนพิศ  
 บุญชิตสิริกุล เกวลิน คุณาศักดากุล ดรุณี  
 นภาพรม ฉันทรี จารุपालฑู เยาวลักษณ์  
 จันทรบาง ธนะชัย พันธุ์เกษมสุข อรรวรรณ  
 ฉัตรสิริรุ่ง ชูชาติ สันทรทรัพย์ กรวรรณ ศรีงาม  
 และกานต์ คงบรรทัด. 2550. รายงานการวิจัย  
 เรื่อง โครงการพัฒนาคุณภาพและเพิ่มขีด  
 ความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาด  
 สินค้าลิ้นจี่ ระยะที่ 2 เพื่อรองรับผลกระทบ  
 จากการเปิดเสรีทางการค้า. มหาวิทยาลัย  
 เชียงใหม่, เชียงใหม่.

พรพินันท์ ยีรงค์. 2559. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับ  
 โอกาสทางการค้าของสินค้าท้องถิ่นเชียงราย.  
 แหล่งข้อมูล [http://rs.mfu.ac.th/obels/  
 ?p=520](http://rs.mfu.ac.th/obels/?p=520) (19 สิงหาคม 2565).

มหาวิทยาลัยพะเยา. 2563. คู่มือระบบควบคุม  
 คุณภาพและมาตรฐานของสินค้า สิ่งบ่งชี้ทาง  
 ภูมิศาสตร์ไทยสินค้า “ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา”  
 ทะเบียนเลขที่ สช 62100120. มหาวิทยาลัย  
 พะเยา, พะเยา.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพะเยา. 2563. สินค้า  
 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา. แหล่ง  
 ข้อมูล [https://region3.prd.go.th /](https://region3.prd.go.th/)

region3\_ci/prphayao/news/19973 (18 สิงหาคม 2565).

สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ใจ. 2564. แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอแม่ใจปี 2561-2565. สำนักงานเกษตรอำเภอ แม่ใจ, พะเยา.

Cardoso, V.A., A.E.B.S. Lourenzani, M.M. Caldas, C.H.C. Bernardo and R. Bernardo. 2022. The benefits and barriers of geographical indications to producers: A review. *J. Renew. Agric. Food Syst.* 37(6): 707-719.

Yamane, T. 1973. *Statistics: An Introductory Analysis*. 2<sup>nd</sup> Edition. Harper and Row Publications, New York.